

השלכות ההלכות

במשנה, יותר מבתלמוד ובמדרשי הלכה, רוב ההלכות העוסקות בנושא כלשהו מרוכזות במקום אחד. כך היא מקילה על הלומד להתבונן בהלכות כמכלול ולנתח את משמעויותיהן. לדוגמה, הפרק האחרון של מסכת ברכות מביא רשימה ארוכה של מצבים שהאדם מחויב בהם לברך את הקב"ה – כל אחת מהברכות מבטאת הכרה בתפקידו של הקב"ה באותו אירוע, ולכן ניתוח של הברכות כולן מאיר על שאלת מקומו של הקב"ה בעולם באופן כללי. בדומה לכך, ניתוח של פרטי הלכות פאה במשנה מגלה את התפיסה כי "פאה" אינה מתנה הניתנת לעני אלא זכותו הממשית בשדה, בדומה לזכויותיו של בעל השדה עצמו. הבנות אלו מתאפשרות מכיוון שהמשנה היא ספר הלכה קדום והיא קרובה יותר לשלבי הגיבוש של יסודות ההלכה, שלב שבו המגע בין ההלכה לרעיונות העומדים ביסודותיה היה ברור יותר מבתקופות אחרות.

במקומות אחדים בספר אחרוג מהעקרונות שתיארתי עד כה ואגע בנקודות אישיות יותר, דוגמת העיון במסכת יומא שאספר בו שני סיפורים כואבים על החיים ועל המוות. אני מרשה לעצמי לעשות כן היות ומטרתי היא להאהיב את המשנה על עם ישראל ולגלות את העושר שבה כפי שהוא מתבטא במגוון הדרכים האפשריות לפרשנותה.

שמו של הספר

שם הספר, "נשמת המשנה", לקוח מדבריו של ה'מגיד מירשים', אותו כוח רוחני שהתגלה לרבי יוסף קארו מחבר ה"שולחן ערוך". המגיד הזדהה כ"נשמת המשנה" ובין היתר תלה את הופעתו לפני רבי יוסף בזכות לימוד המשניות:

אני המשנה המדברת בפך אני נשמתא דמשנה, דאנא ומשנתא ואנת מתיחדין כחדא, לכן אהרותך יהא תדיר למשניותי ולא תפריד מחשבתך אפי' רגעא חדא.⁵

התחלתי לגרוס משניות וקריתי ה' פרקים ובעודי קורא במשניות קול דודי דופק בתוך פי מגנן מאליו והתחיל ואמר ה' עמך בכל אשר תלך... רק כי תדבק בי וביראתי ובתורתך ובמשניותי תמיד... בזכות השיתא סדרי משנה שאתה יודע על פה ובזכות אותם הענויים והסגופים שעשית... הסכימו בישיבה של מעלה שאחזור לדבר עמך כבראשונה.⁶

תפילתי שמתוך אהבה למשנה ודביקה בה נזכה לדבק את לבנו ואת נשמתנו בשורש המשנה – ריבונו של עולם.